

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

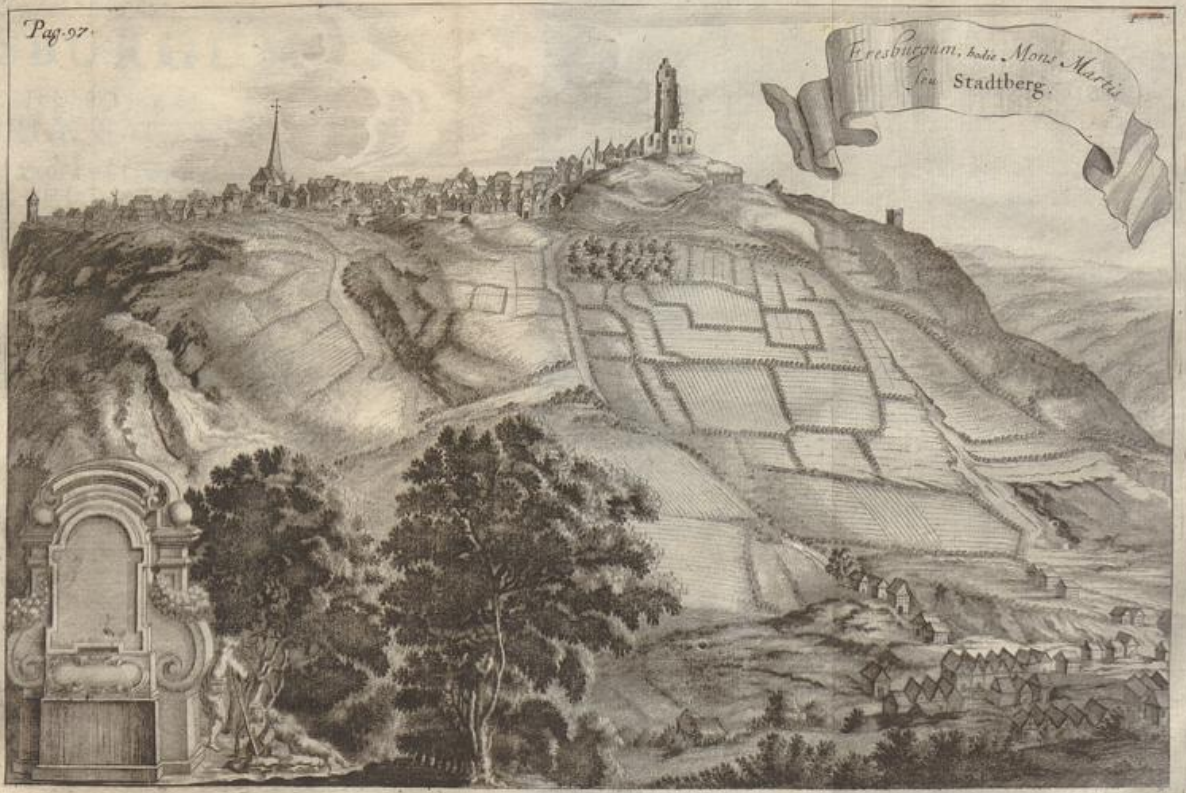
Monumenta Paderbornensia

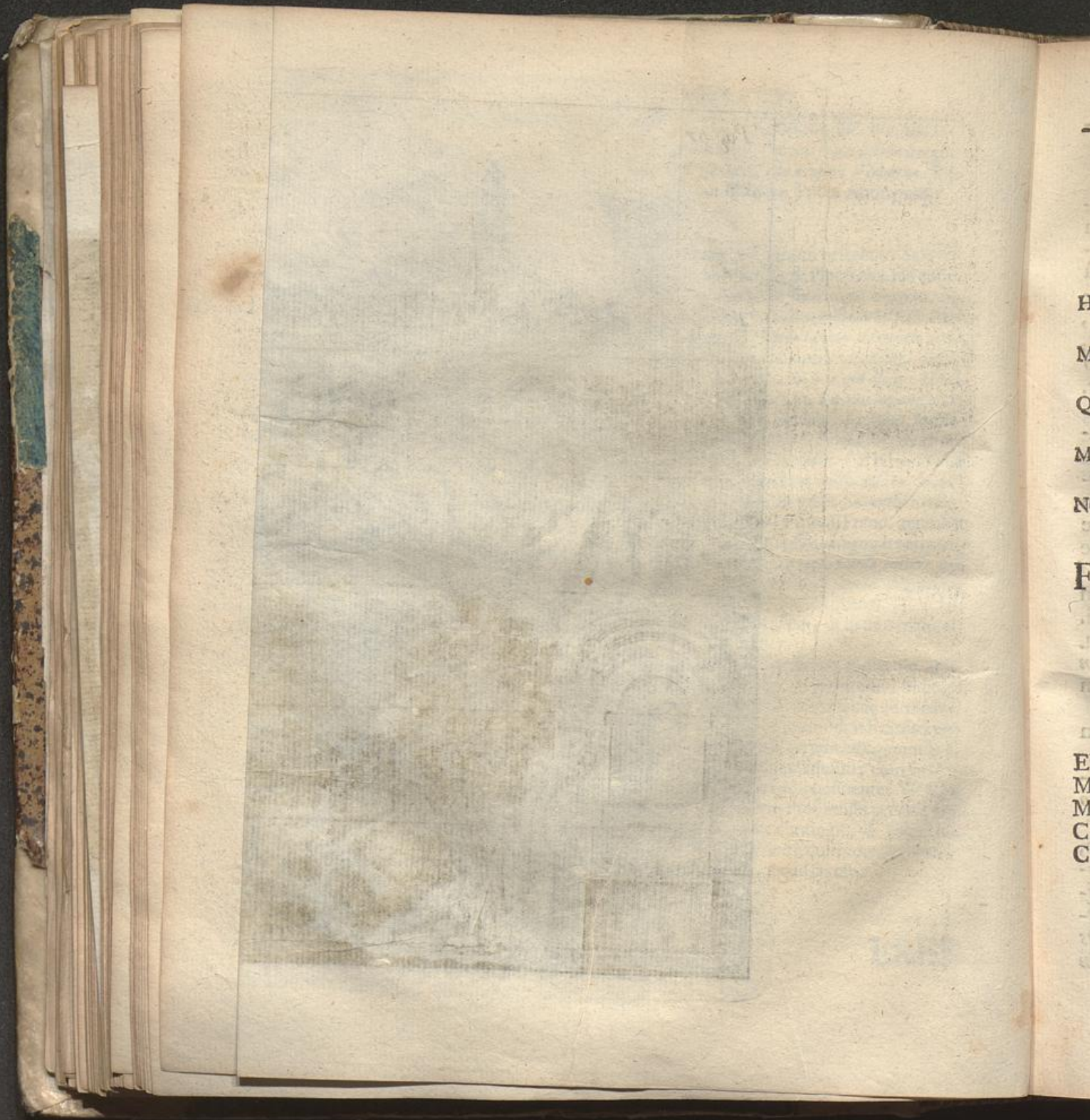
Ferdinand <Paderborn, Bischof, II.>

Lemgoviae, 1714

Eresburgum Ad Dimolam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-8040

H
M
Q
M
N
F
E
M
M
C
C

ERESBURGUM

AD DIMOLAM.
MEMORIÆ SACRUM

HOSPES. ERESBURGI. PRÆRUPTAM. CONSPICIS. URBEM
 ANTIQUA. CELEBREM. RELIGIONE. LOCUM
 MARTIS. IBI. QUONDAM. SIMULACRO. NOBILE. FANUM.
 SAXONIÆ COLUMEN. PRÆSIDIUMQUE. FUIT
 QUOD. LEO. VASTATUM. CAROLI. VICTRICIBUS. ARMIS
 SACRAVIT. VERO. RESTITUITQUE. DEO,
 MANSIT. ET. HOC. NOSTRÆ. GENTIDUM. BARBARUS. HOSTIS
 AUGUSTUM. NOSTRO. TEMPORE. VERTIT. OPUS
 NONNE. GIGANTEOS. MERUIT. RENOVARE. TRIUMPHOS
 QUÆ. MANUS. IN. SUPEROS. HOC. FUIT. AUSA NEFAS.

FERDINANDUS. DEI. ET. APO-
 STOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCOPUS
 PADERBORNENSIS. COADJUTOR. MO-
 NASTERIENSIS. S. R. I. PRINCEPS. CO-
 MES. PYRMONTANUS. ET. LIBER. BA-
 RO. DE. FURSTENBERG.

ERESBURGI. IN. DIOECESI. PADERBORNENSI. FIR-
 MISSIMI. OLIM. SAXONUM. PROPUGNACULI. NEC
 MAGIS. FRANCORUM. ARMIS. ET. IRMINSULÆ. EX-
 CIDIO. QUAM. EJUS. LOCO. A. CAROLO. M. EXSTRU-
 CTI. A. LEONE. III. P. M. DEDICATI. BELLO. AUTEM
 SUECICO. FUNDITUS. EVERSI. TEMPLI. RE-
 LIGIONE. CELEBRIS. MEMORIÆ

M. H. P.

N

NO-

NOTÆ.

1. **ERESBURGUM.**] Celeberrimus in Francica & Saxonica historia locus, quem Leo III. Pontifex in diplom. dato in *Eresburg*, Astronom. de rebus à Carol. M. gestis apud Reuberum, Annal. Canifiani, Annal. Francici, & vita Carol. M. à Pithæo edita, Ado Viennens. Ægil. in vita S. Sturmionis, Urspergensis, Poëta Anonym. Crantzius, Aimoinus, *Eresburg*, *Eresburgum*, *Heresburg*, *Eresberg*, *Heresberg*; alii *Mersburg*, *Mersberg*, *Marsburg*, *Montem Martis*, nominant, & docto commentario Meibomius in *Irminsula Saxonica* illustravit. Etymon nominis quoad posteriorem partem, clarum & obvium, prioris obscurum & dubium. Gobelinus Persona natum vult à religione, quòd illuc è tota gente Saxonica quotidie sacrificandi, oracula petendi, votique solvendi causâ multi confluerent, ut idem sit **ERESBERG**, quod mons venerationis. Idem tamen aliam adfert notionem, ac dictum putat ab Hera, quæ Græcis Ἥρα, Latinè Juno, priscis Saxonibus culta. Scribit de Germanis Tacit. de morib. German. in commune *Herthum*, id est; *terram matrem, colunt*. Hinc credi potest Heram eandem esse cum Hertho, & nomen dedisse. Meibom. de Irminsul. cap. 5. & in notis, Althamer. ad Tacit. de morib. German. Justus Winkelmannus *Hiresburgum*, hoc est, *Sacrum burgum* dictum putat: nam priscis Saxonibus *Hire* idem, quod *sacrum* dicunt, quod probat ex antiquis rhythmis Saxoniceis.

2. **AD DIMOLAM.**] Nulla aut levis dubitandi causa, utrum *Eresburgum* sit in veteri Saxoniam, an ad Salam Thuringiæ fluvium, ubi Episcopalis civitas *Mersburgum*; de hoc enim minime intelligi possunt, quæ in Historia Francica de *Eresburgo* memorantur Anno 772. *Carolus Saxoniam bello aggressus Eresburgum castrum cepit* Annal. Franc. vita Carol. M. apud Pithæum, Astronom. Urspergens. Regin. quod (Anno 775. Poëta Anonym. alii Anno 774.) *iterum Saxones per mala ingenia & iniqua placita capientes, Francos expulerunt, & castrum destruxerunt*. Vita Carol. M. apud Pithæum p. 23. An. 775. *Carolus Saxonum*

Saxonum perfidiam ultus Eresburgum readificat. Annal. Franc. editi à Pithæo, Astronomus, vita Carol. M. Regin. Ann. 776. Cui (Carolo) *vix Alpes transgresso occurrerunt, qui nunciarunt Eresburgum arcem à Saxonibus expugnatam, & presidium Francicum, quod in eo posuerat, expulsam.* Astronom. apud Reuber. Annales Francici incerti auctor. apud Pithæum. *Tunc Rex cum Francis restauravit Heresburgk castrum.* Regin. ad Ann. 776. Astronom. loc. cit. Ann. 780. *Transiensque per arcem Eresburgum ad fontem Lippie venit.* Astronom. apud Reuber. *Carolus Saxoniam ingressus ad Heresburgk venit, & inde ad locum ubi Lippa consurgit.* Regino in Chron. ad Ann. 784. *Cumque eum ulterius progredi tam hyemalis temporis asperitas, quam aquarum inundatio prohiberet, Eresburgum arcem in hyberna concessit.* Astron. apud Reub. An. 785. *Rex Carolus in Heresburc super hyemem residebat, & Saxones in pace conquiescunt.* Fragment. Annal. Francic. p. 88.

Nusquam deinde Leonem Papam ad Salam Thuringicum penetrasse scribitur, qui tamen, ut suo loco ostendetur, Paderbornam ad Carolum venit, atque Ecclesiam *Eresburgi* consecravit. In hac Ecclesia, teste Widekindo & Gobelino, cæsus Danemarus, cum quo Otto M. non in Thuringia, sed Westphalia bellum gessit. Fuit igitur *Eresburgum* in Saxonia veteri seu Westphalia, non tamen ad ripam *Visurgis*, ut Ado Viennensis autumat; neque ad fontem vel fluvium *Lippie*, ut Ernestus Brotufius hist. Anhal. lib. 1. cap. 14. Marcus Wagner. in vita Carol. M. & Joannes Lampadius in mellificio hist. opinantur; nec etiam ad *Ruram* fluvium, ut Letznerus in hist. Caroli Magni cap. 21. adfirmat; nec ad arcem *Driburgum* diœcesis Paderbornen. ut vult Tilemannus Frisius in Speculo de monetis lib. 3. cap. 1. & 8. Nec ad *Ambram* seu *Emmeram* haud procul Ludâ oppido; id quod Piderit. in Chron. Lippenfi sentit: sed ad *Dimolam*, qui magnam diœcesis Paderborn. partem emensus, haud procul *Heristallo Saxonico* in *Visurgim* effunditur; ubi etiamnum superest Præpositura à Ludovico Pio Monasterio Corbeienfi donata. *Domnus Ludovicus Imperator Augustus Caroli Magni filius tradidit Monasterio (Corbe.ensi)*

beienſi) locum Huxeri cum omnibus ſuis: Eresburg & Meppiam
 Abbatias, & cetera prædia in Aquilone. Juditha Imperatrix
 hæc à viro ſuo obtinuit. Chronicon Corbeienſe editum à Mei-
 bomio. Henricus de Hervordia citatus ab eodem ex Ordina-
 rio Corbeienſi. Diutiſſimè præterea vetus nomen Eresberg
 & Heresberg conſervatum, uti ex his literis Wiboldi Abbatis
 Corbeienſis anno milleſimo centeſimo quinquageſimo ſecun-
 do, & Conſulum ac populi oppidi Eresbergenſis anno mille-
 ſimo ducenteſimo vigeſimo nono, datis apparet. In nomine
 Domini noſtri JESU Chriſti. WIBOLDUS Dei gratia Corbe-
 genſis Eccleſiæ Abbas omnibus præſentibus & futuris in perpetuum.
 Quoniam res geſtas literarum monumentis tradere tam ad præſen-
 tium memoriam quam ad futurorum notiitiam cautum eſt. Idcirco
 & nos præſentibus ac poſteris per hos apices inſinuamus. Quali-
 ter Venerabilis Epiſcopus Paderbornenſis Bernbardus ex noſtro &
 Corbeienſis Capituli conſenſu, emit à fratre noſtro Reinbero Præ-
 poſito & ceteris fratribus noſtris de monte ERESBERG VIII. ta-
 lentis denariorum domum quandam & aream in villa nomine
 Frenkenbuſen & XL. jugera dimenſæ terræ ad eandem domum per-
 tinentis. Cujus poſſeſſionis emptæ à prædicto Venerabili Epiſcopo
 legitimam per hæc ſcripta emancipationem facientes, ei quod fa-
 ctum eſt ſcripto atteſtamur. & ad perpetuam firmitatem ſigillo no-
 ſtro hanc ſcripturam munimus. Data Corbeie anno Dominicæ In-
 carnationis MCLII. indictione prima. XVI. Kalendar. Octobr. pu-
 blicè in Capitulo Corbeie, ſub teſtimonio Henrici Prioris. Adel-
 berti Præpoſiti. Conradi Cellerarii, & reliquorum fratrum tam
 majorum quam minorum. Coſſ. & populi Eresbergenſis tabulæ
 ſunt hujusmodi. Nos Conſules & univerſitas Montis qui dicitur
 Heresberg univerſis præſentem paginam inſpecturis præſentium te-
 nore ſignificandum duximus, quod cum nos à villa Horebuſen ad
 montem qui dicitur Heresberg Paderbornenſis Diæceſis noſtra do-
 micilia tranſtuliffemus, ac montem munientes eundem ab obedi-
 entia Eccleſiæ Paderburnenſis, qua eidem in ſpiritualibus eramus ſub-
 jecti, inobedienter reſeſſimus, tandem cum eadem Eccleſia conve-
 nientes, inter ipſam & noſtram univerſitatem talis ordinatio in-
 tervenit, quod nos errorem noſtrum recognoſcentes, & ad obedi-
 entiam

tiam matris nostræ Ecclesiæ videlicet Paderburnensis redeuntes, debitum in spiritualibus ad ipsam habebimus respectum, & Clericum quem Episcopus Paderburnensis, apud nos Ecclesiæ constructæ sive construendæ, & à nostra universitate dotandæ, præfecerit, quemque Archidiaconus loci, dono altaris investiverit, tanquam nostrum plebanum modo ad præsens recipiemus reverenter, remanente nihilominus apud nos post mortem ejusdem plebani, alium nobis eligendi plebanum libertate, dummodo electus à nobis Archidiacono, ad recipiendum donum altaris & curam animarum præsentetur, ipsamque Ecclesiam nostram Dominus Episcopus parrochiam faciendo, & sepulturam ibidem indulgendo, tempore opportuno consecrabit. Præterea Archidiaconum de Capitulo majoris Ecclesiæ Paderburnensis, qui synado Horehusen præsidere consuevit, in monte & præfata Ecclesia synado præsentem tamquam nostrum Archidiaconum cum omni jure quod ipse Archidiaconus antequam nos ad montem transferremus in Capella S. Dyonysii Horehusen habuit, & adhuc circa universam plebem ejusdem Archidiaconatus habere dinoscitur, admisimus, duobus tamen articulis non de jure sed de benignitate & gratia Archidiaconi & Ecclesiæ, exceptis, quod nec denarios vel obulos synodales persolvemus, & quod homines inter nos servilis conditionis, à scabinis accusati, non in ferro candenti, sicut alias consuetum est, sed manu duodecimâ suam expurgationem præstabunt. Ne autem hæc præscripta ordinatio tam ab Ecclesia Paderburnensi, quam à nostra universitate valeat in posterum revocari, vel aliquid in ipsa immutari, præsentem cartam sigilli nostræ universitatis appensione, ac testium annotatione roboratam, quam cartam etiam sub eodem tenore. Domini Episcopi & Capituli sigillorum impressione munitam, ab ipsa Ecclesia accepimus, ad exhibendum pro & contra nos si necesse fuerit. Ecclesiæ dedimus eidem. Acta sunt hæc Anno Dominicæ incarnationis M. CC. XXIX. VII. Kalend. Septembris. Testes hujus rei sunt. Herman de Vesperthe. Johan de Eleren. Tetmar de Durslo. Johan de sancto Magno. Johan de Westhem. plebani. Milites verò. Andreas de Durslo. Olricus de Westhem. Alradus Henric. de Brocbike. Stephanus. fratres de Dalbem. Tideric de Eten. Bodo. Henric & Johan de Schnevethe.

Consules verò Vollant. Alrat. Herman. Conrat. Monetarii. Tideric de Gesmaria. Tideric de Velrebergh. Ludolff de Capella. Henric Westval. Henric de Dune. Regenbart de Hoburgebusen. Regenbart de Hattepe. Joban de Fabrica. & tota uniuersitas montis ejusdem.

(L. S.)

Proximo tamen superiori anno Eresburgum etiam Montem Martis appellatum esse testatur hoc diploma. Henricus Dei gratia Romanorum Rex & semper Augustus. uniuersis Imperii fidelibus quibus presens scriptum exhibitum fuerit gratiam suam & omne bonum. Ad notitiam uniuersorum volumus pervenire. Nos mandatum Domini Imperatoris patris nostri recepisse, quod nequaquam ratam habere vellet Warandiam, quam in solenni Curia nostra apud Herbipolim fecisse dinoscimur de MONTE MARTIS Archiepiscopi Coloniensis in Abbatis dilecti Principis nostri praejudicium Corbeiensis. Et quod eundem Abbatem in possessionem dicti montis remitteremus, eidem plenam Warandiam praestando praedictus Dominus noster Imperator nobis firmiter injunxit. Nos verò mandatum Domini Imperatoris Patris nostri conservare & implere in omnibus cupientes. Auctoritate praesentium in possessionem ejusdem montis dictum Principem nostrum Abbatem Corbeiensem mittimus cum omni jure. Nullam jurisdictionem in ejusdem montis possessione recognoscens Archiepiscopo Coloniensi. Mandamus itaque per gratiam nostram firmiter praecipientes, quatenus nullus ausu ductus temerario, memoratum Abbatem in possessione sepedicti montis impedire vel molestare praesumat. Quod qui fecerit gravem indignationem nostrae Celsitudinis se noverit incursum. Testes hi sunt. Henricus Venerabilis Eistetensis Episcopus. Henricus illustris Dux Bavariae. Comes H. de Dilingen. F. de Drubendingen. E. Dapifer de Walpruc. C. Pincerna de Winterstede. & alii quam plures. Datum apud Ulmam. Anno Domini M. CC. XXVIII, indict. prima.

Postea

Postea verò Eresburgi nomen prorsus obsolevit: nam litteris anno 1247. conscriptis, *Mons Martis*, & deinceps perpetuò appellatur. HERMANNUS Dei gratia Abbas. Strigerus Præpositus. Albertus Prior. totusque Conventus Corbegensis Ecclesie nec non Themo Præpositus Montis Martis & fratres sui ejusdem montis. Universis Christi fidelibus hanc paginam inspecturis salutem in Domino. Super dissensione mota inter Dominum Simonem Electum & Capitulum Paderburnense ex parte una, & nos ex parte altera super parochia. Archidiaconatu & jurisdictione Diocesani ordinaria MONTIS MARTIS, quam Dominus Paderburnensis & Ecclesia sua petebat ratione juris communis. & nos privilegiis & præscriptione defendebamus. Magistro Ottone Decano Bremensi. Magistro Thetmaro Canonico Monasteriensi. Heinricho Decano & Hermanno Scholastico novæ Ecclesie medianibus talis compositio intervenit. Quod tenore presentium publicè & solemniter confitemur. quod venerabili Domino Simoni Electo & Capitulo Paderburnensi ordinariam jurisdictionem & jura spiritualia Diocesano & sua Ecclesie de jure communi debita in Monte Martis secundum formam recognoscimus infra scriptam. Consentientes & eligentes quod Volradus Canonicus Paderburnensis Archidiaconus in Horebusen & sui Successores qui pro tempore fuerint habitatoribus Montis ejusdem sive in Monte in Capella B. Nycholai, sive in Horebusen in Ecclesia B. Dionysii prout ipsis placuerit synodo præsideant. Et quia Præpositus & fratres prædicti montis ad Abbatem tantum & Conventum Corbegensem in spiritualibus & temporalibus respectum habere debent. Ipsi tam ab Episcoporum quàm Archidiaconorum Paderburnensium juribus sunt exempti. Consensum est etiam inter Paderburnensem & Corbegensem Ecclesias quod illi tantum sunt excepti à frequentatione synodi & à juribus synodalibus qui infra ambitum Claustricum Præposito & fratribus habitant & in emunitate existentes eorum servitius sunt specialiter deputati. Præterea Præpositus ejusdem loci nomine Abbatis & Conventus Corbegensis denarios synodales, tantum de habitatoribus Montis colliget annuatim. Archidiacono contra eosdem habitatores si necesse fuerit in hoc per censuram ecclesiasticam adjuvante. De quibus synodalibus denariis Præpositus idem
sex

sex solidos graves Archidiacono statim dum collecti fuerint annis singulis sine qualibet difficultate persolvet. Themo etiam nunc Præpositus qui Parochiæ præest in eodem Monte à Domino Volrado Archidiacono curam animarum & donum altaris recepit & obedientiam Archidiacono debitam repromisit. Et deinceps Præpositi Montis Martis vel alii qui ab Abbate Corbegensi Archidiacono in Horehusen Canonico Paderburnensi fuerint presentati ad eandem Parochiam donum altaris & curam animarum perpetuò recipient in futurum. Et Præpositi vel alii qui Parochiam eandem habuerint ratione ejusdem Parochiæ in Ecclesia Paderburnensi Episcopales synodos frequentabunt. Quod autem ea que præscripta sunt Ecclesiæ Paderburnensi perpetuò servabimus. Nos & Ecclesiam Corbegensem Paderburnensi Ecclesiæ sub pœna quingentarum marcarum his literis obligamus. Acta & completa sunt hæc in Ecclesia Corbegensi Anno Domini M. CC. XLII. in crastino natiuitatis B. Mariæ Virginis.

(L. S.)

(L. S.)

3. HOSPES ERESBURGI PRÆRUPTAM CONSPICIS URBEM.] *Eresburgum præcelso latèque conspicuo monti impositum Widexindus & Ditmarus urbem; civitatem Auctor vitæ Caroli M. apud Pith. Astronom. apud Reuberum, Ado Vienneſis, & complures alii castrum; Ægil. in vita S. Sturmionis castellum, alii arcem appellarunt. Caſtri veteris aut nulla aut exigua veſtigia ſuperſunt. Urbs paulò ante An. 1247. inſtaurata videtur, domiciliis ex villa Horbuſen in montem Heresberg translatis, montèque munito; ut ex diplom. cit. liquet. Completebatur ut Meibom. ſcribit, 500. domicilia non inelegantia ciueſque ob commercia opulentos: ſed numerum ædium fortunæque civium multum imminuit proximum bellum, quo An. 1646. 21. Maji oppidum à Suecis expugnatum, direptum, & munitioibus nudatum. Superiorum verò ſæculorum calamitates, quæ poſt Caroli M. devaſtationem Eresburgo acciderunt,*

ciderunt, vetus nobis MS. fragmentum membranæ Corbeien-
 sis his verbis repræsentat ad annum Christi MCXLV. Tertiò
 destructa est urbs Eresburg. Primò per Karolum M. qui unde-
 cimo anno obsidionis fraude cepit & devastavit. Secundo per
 Fridericum Principem Arnesburgensem precatu Erkenberti Ab-
 batis. Tertiò per Volcwinum virum præpotentem Sualenber-
 gensem. Nam Werra inter ipsum & dominum Heinricum filia
 Friderici præmissi filium de Arnesberg oborta, quem & incola
 montis Eresburg ad contuendos se cum urbe adtraxerant, & ipse
 fortes viros dominos videlicet Scardenbergenses & Casebergen-
 ses inibi collocare decreverat ad humiliandum ipsum Volcwinum,
 qui & ei videbantur inimicari. Ad condictam ergo diem quan-
 do convenire in monte debebant, ut unusquisque suam turrim al-
 tam & firmam inibi construeret. D. Henricus Abbas qui &
 urbem reedificaverat, & D. Volcwinus animotenus retractantes
 jacturam ditioni suæ & circumjacentibus latè bonis suis de his
 eventuram, diem prævenerunt, montem ascenderunt, quid facto
 opus foret cum non reperirent. Totâ die illâ consultantes ut sine
 populi damno inhabitantis fieri ullatenus posset, in crastinum di-
 stulerunt. Cùmque sol subsequenti diei aurora indicio se prodi-
 disse, inconsulto & inscio Abbate, adhuc etiam & dormitante,
 per milites D. Volcwini nutu ipsius circumquaque urbs succendi-
 tur & consumitur.

4. ANTIQUA CELEBREM RELIGIONE LOCUM.]
 Erat namque Eresburgi fanum nobile, sive, ut Meibom.
 scribit, religione augustum, magnitudine ingens, structurâ ope-
 rosum, splendore magnificum, divitiis inclytum, atque in hoc
 delubro vastissimum idolum totius Saxonix, numen gentis tu-
 telare & commune. Solebant antiqui Saxones, & cum primis
 militares homines certis iisdemque solemnibus & festis diebus armis
 induti, atque etiam cataphracti, gladiisque accincti, dextrâ verò
 cestus ferreos vibrantes, alternis circa idolum patrium obequitare,
 interdum in genua procumbere, opemque præsentem & in bello se-
 cundam fortunam efflagitare. Huc quoque frequens populus
 ibat & vota reddebat. Multa ibi opulenta regum populorumque
 visabantur

visabantur munera, ingens auri argentique ostendebatur copia.
Avent. l. 4. Annal Boicorum.

5. MARTIS IBI QUONDAM SIMULACRO.] Non uno eodemque modo ab antiquis Francicarum Germanicarumque rerum scriptoribus nomen hujus simulacri, seu idoli enunciatum. Annales Francici, Fuldenses, Adelmus, habent *Irminsul*: Hos sequuntur Ditmarus Mersburgensis, Schaffnaburgensis, Hermannus Contractus, Urspergensis; modicè variant Adam. Brem. qui *Irminsul*, Albert. Strad. qui *Erminsul*, auctor vitæ Caroli M. qui *Ermenful*, & Annal. Canisii *Ermenful*, scribunt: alii aspirationem adjungunt, in quibus Regino *Hermansaul*, Roleving. *Hermeseul*, Sigebertus, Auctor lib. MS. de Caroli M. Canonizat. & Chron. Belg. mag. *Hermenful*, Ado Viennens. *Adurmenful* appellant, Chronicon Saxonicum *Armenful*. Quia ex duabus dictionibus compositum, de utraque controvertitur, an posterior cippum, seu columnam, an verò aulam significet; præcipuè verò de posteriore dissentiunt. Nonnulli, ut Crantzius in Saxonia, *Irmensul* interpretantur statuam publicam. Conjici permittitur dictam *Idermansseul* quasi commune profugium & asyllum omnium. Favet huic etymo Adam. Brem. qui patriâ linguâ idem esse vult, quod Latinis *universalis columna*, quasi *universa statuens*; *Gobelin*, statuam *Mercurii* fuisse opinatur; *Aventin*, *Herminioni* sacram fuisse contendit; Plurimi memoriæ *Harminii Cheruscorum Ducis* dicatam existimant; *Gorop. Becan.* hieroglyphicam esse affirmat. Verùm magis credibile est, sicut *Teneteri* & *Ulipetes* apud Tacit. lib. 4. hist. *Martem præcipuum suorum Deorum* vocant, ita Saxones gentem bellicosam *Martem* in eo coluisse: nam ut *Widkind.* lib. 1. (quem sequuntur *Rolevingius* & *Theodoricus Niemi*) *Secundum errorem patrum sacra sua propriâ veneratione venerati sunt, nomine Martem effigie columnarum innitentes.* Chron. Saxon. vetus: *Hæc erat forma idoli Martis Marsburgi, quod Carolus M. destruxit in Westphalia.* Marti præterea similior quàm Mercurio imago à Crantzio descripta. *Erat armati toto corpore effigies, cujus in dextra signum militare (nostri vexillum vocant) præferens ro-*
sam:

fanum: cuius breve momentum & facilis ortus & interitus, ita eventus praeliorum. In sinistra libram expandit, dubiam pugnantium sortem facile huc illuc inclinantem; pectus inerme ursum præferebat, interritum bellatorum animum insinuans. In clypeo leo, qui bestiis imperitat, invictum ad fortia facta animum monstrat: floribus consito campo, in quo stabat, quod nihil jucundius solet videri fortibus, quàm in acie virtutem ostendere.

6. NOBILE FANUM.] Adamus Brem. Ursperg. Rhenanus, Huldricus Mutius, tradere videntur Irmenfulam sub dio in aperto campo stetit; at fani seu templi meminit vita Caroli M. apud Pithæum: *Pervenitque usque ad Ermensul, & ipsum fanum destruxit, & aurum & argentum, quod ibi reperit, abstulit.* Regino totidem verbis ex vita Caroli M. Henricus de Hervordia ad annum Constantini Imp. 31. apud Meibomium in Irminsula Saxonica cap. 7. De Eresburgensis fani & Irminsulæ Sacerdotibus & sacrorum ritibus, Letzner. in Chron. Corbeiens. & ex eo Meibom. cap. 4. Irminsulæ. Quibus illustrandis magnopere servit memorabilis, siquidem vera, historia, quam narrat Nicolaus Caufinus in fine lib. Aulæ sanctæ, ubi citat Chronic. Saxon. & Relationes Schaumburgii, Evodii, & Albini.

7. VASTATUM CAROLI VICTRICIBUS ARMIS.] Annal. Franc. apud Pithæum: *Carolus Saxoniam ingressus, Eresburgum cepit, & idolum Saxonum, quod vocabatur Irminsul, destruxit.* Ursperg. Regin. Quo tempore Irminsulam, ejusque fanum Eresburgi Carolus destruxit, res mira contigit, ab Astron. auctore Annal. Franc. Ursperg. Reginone aliisque scriptoribus magno consensu prodita. *Fuit siccitas magna, ita ut aqua deficeret in supra dicto loco, ubi Ermensul stabat. Et dum vellet ibi tres dies stare gloriosus Rex ad destruendum fanum ipsum, & valde homines & jumenta sitirent, subitâ Christi gratiâ, mediâ die cuncto exercitu quiescente, apparuit eis torrens ebulliens salubres aquas, & cunctus exercitus & jumenta eorum sufficienter recreati sunt, & tam diu ebullit aqua viva, donec fanum destructum est.* Sed quæ ad Dimolam amnem esse potuit aquæ penuria? an victorem Francum Saxones hostes aqua-

tione prohibuere? certe exercitui fitienti vix magis defuit, quam ingenio sedem *Eresburgi* ad *Dimolam*, nedum ad *Luppiam* aut *Visurgim* propugnanti, aqua hic hæret. Majorum quidem habet traditio, quam incolæ referunt, *Dimolæ* aquas veneno à *Saxonibus* infectas, & *Carolum* cum preces ad *Deum* fudisset, ejus equum in montis declivi descensu, quadrante circiter horæ ab *Eresburgo*, unguâ fontem elicuisse, cui hodie dum *Regii fontis* fit nomen, & aqua perennis. Sed vereor ne equi fontem aperientis unguâ *Pegasi* magis fabulam sapere, quam historiæ veritati consentire videatur. Non fatis autem pietati *Caroli* fuit impium *Irminsulæ* fanum evertere: nam in eodem loco *Christianum* mox templum condidit, de quo *Auctor vitæ Caroli M.* MS. lib. I. cap. 14. *Apud Eresburgum civitatem Saxonie, quam propter inhabitantium perfidiam, & indomabilem contumaciam deleverat, sed tamen post casum in majori splendore zelo pietatis restruxerat. Post everisionem idoli, HERMENSUL, id est STATUA HERMETIS, ab incolis vocati, basilicam imperialis munificentie & celsitudinis construxit: ut quem locum cultura dæmonum sordidaverat, Christiana religionis veneratio emundaret.* Hanc Basilicam ipsum *Leonis III. Pontif. & Ludov. Pii Imp. & Lotharii* ejus filii diploma, quo *Corbeiensi Monasterio* donatur, *Capellam* vocat, quod est hujusmodi.

IN Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri *JESU Christi* *HLUDOWICUS & HLOTARIUS* divinâ ordinante providentiâ *Impp. Augusti.* Omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris, presentibus scilicet & futuris notum sit. Quia nos pro divini cultus amore & animæ nostræ remedio, quoddam Monasterium, quod nova *Corbeia* vocatur in honorem *B. Stephani Protomartyris* infra *Saxoniam* supra fluvium *Wisera*, in loco qui dicitur *Huxori* construi jussimus. Quod & viro *Venerabili Adelbardo* construendum regendumque commisimus, qui erat *Abbas* in altero antiquiori Monasterio quod æque *Corbeia* vocatur, à quo & novum supradictum Monasterium nomen constat esse sortitum. Itaque nos divinâ inspiratione compuncti & celestis patriæ amore succensi, ob animæ nostræ salutem concessimus eidem Monasterio
Capellam,

Capellam, quam dudum Dominus & genitor noster KAROLUS Imperator in Castello quod dicitur Heresburg construi iussit, cum omnibus rebus ac mancipiis ac decimis ad eam pertinentibus. Quantumcumque Dominus & genitor noster eidem Capellæ pia devotione contulisse dinoscitur, cum omni integritate prædicto Monasterio ad subsidia Monachorum ibidem Deo famulantium, per hanc nostræ auctoritatis donationem à die præsentis perpetuò habendum atque possidendum concessimus, & in ditionem ejus transtulimus, eo videlicet modo: Ut quicquid ab hodierno die de prædicta Capella vel de his quæ ad eam pertinent, Rectores & Ministri supra memorati Monasterii, vel fratrum in eo degentium voluerint, absque ullius injusta contradictione ordinent atque disponant, & faciant quicquid utilitatibus prædicti Monasterii congruere & convenire perspexerint. Et ut hæc auctoritas largitionis nostræ per futura tempora inviolabilem atque incon- vulsam obtineat firmitatem, & à fidelibus nostris tam præsentibus quàm futuris seu etiam successoribus nostris verius certiusque credatur, eam manibus propriis subter signavimus, & annuli nostri impressione signari iussimus.

Signum HLUTHOWICI

Serenissimi Imperatoris

Signum HLOTARII

gloriosissimi Augusti.

Durandus Diaconus ad vicem Fridagisi recognovit. Data XII. Kal. Julii. Anno Christo propitio XIII. imperii Domini HLU- DOVICI piissimi Augusti. Indict. IV. Actum Ingilimheim palatio regio, in Dei nomine feliciter, Amen. Hanc Majorum suorum munificentiam insigni diplomate auxit Ludovicus Germaniæ Rex anno 900. quod subjungimus.

In Nomine sanctæ & individue Trinitatis, HLUADOWICUS divina gratia Rex. Si petitiones nostrorum fidelium quas pro utilitatibus Ecclesiarum Dei nobis suggesserint ad effectum perducimus. Ad æternæ retributionis augmentum id nobis profuturum liquido credimus. Unde noverit omnium fidelium nostrorum præsentium & futurorum industria, qualiter per interven- tum Venerabilis ac dilecti Comitis nostri Cuonradi, Monaste- rium quoddam nova Corbeia nominatum cui præest fidelis no- ster Bavo Abbas, in nostram tuitionem ac mundeburdium sus- cepimus

scepimus, & omnes concessionem seu donationem Antecessorum nostrorum eidem Cœnobio collatas, nostrâ auctoritate firmamus atque corroboramus. Videlicet ut & immunitatem habeant ab omnibus publicis exactationibus & judiciariis potestatibus homines ejusdem Ecclesiæ liti & coloni, & Rectores ipsius Monasterii in expeditionem cum suis hominibus ire non cogantur, sicut à nostris progenitoribus olim eis concessum fuisse constat. Sed & hoc pro nostræ mercedis augmento ad eorum utilitates addere decrevimus, ut infra ipsam Abbatiam, in villa Horohusum nuncupata publicum eis liceat habere mercatum & monetam, & ibi potestatem habeant accipiendi teloneum. Quod ipsorum Advocatus nostro exigat banno ab his qui illuc causa emendi veniunt, intra marcam memoratæ villæ & montis ERESBURG nuncupati. Præterea quod ab exordio constructionis ejusdem Monasterii à nostris Antecessoribus concessum in eorum præceptis cognoscitur. Nos quoque iterum confirmamus, ut licentiam habeant fratres illius loci eligendi inter se Abbatem dum ita res postulat, quamdiu ad hoc idoneam inter se personam potuerint invenire. Et ut hoc nostræ auctoritatis præceptum plenior in Dei nomine obtineat firmitatem, manu propriâ affirmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus.

Signum Domini HLUADOWICI Serenissimi Regis.
Ernustus Cancellarius ad vicem Theotmari Archicappellani recognovit. Data III. iduum Octobrium die. Anno Incarnationis Domini DCCC. Indictione III. Anno Domini HLudowici s. actum Triburias, in Dei nomine feliciter, Amen.

8. SACRAVIT VERO RESTITUITQUE DEO.] Hujus consecrationis seu dedicationis luculentum testimonium perhibet diploma seu privilegium Leonis III. Pont. Max. Eresburgi datum, quod extat apud Henricum de Hervordia, Bernardum Wittium, Gerhardum Cleinsorgium, Card. Baronium tom. IX. ad annum 799. & in tom. XVII. Concil. General. Parisiis edit. pag. 226. Nos exemplum hujus diplomatis, quod Wittius protulit, & in Eresberg ait haberi, utpote antiquius emendatiusque sequimur, licet in illo signatus dies IX. Kal. Jan.

Jan. uti in Baronio VIII. Kal. Jan. suspectæ nonnullis fidei ejusque loco IX. aut VIII. Kal. Jan. vel Jul. ponendus esse videatur; si modò verum est, quod Anastasius Bibliothecarius narrat, Leonem è Saxonia nostra redeuntem à Romanis ad Pontem Milvium in vigiliis B. Andreae Apostoli fuisse susceptum. Quod utique anno 799. factum esse oportet, cum idem Pontifex Carolum anno proximè consecuto Romam venientem, jam ante festum D. Andreae diem, hoc est, VIII. Kal. Decemb. magnificè exceperit, atque ipso Christi Natali in Basilica B. Petri Apostoli Imperatorem coronarit, ut omnes hist. Franc. Scriptores consentiunt. Diploma Leonis III. est hujusmodi.

LEO Servus servorum Dei. CAROLO M. Francorum Regi. *Pie tuae intentioni per omnia congaudentes, quod jubes annuere non tardamus. Igitur hunc montem ERESBURG quem expugnatum cum tota Saxonia Deo obtulisti, & per nos B. Petro consecrasti, liberum ab omni humana potestate esse, & fratrum ibidem ad Christi servitium adunatorum ditioni tantummodo parere censemus. Qui ne aliquid in hoc impedimenti patiantur, neve regni vestri in vasoribus aliqua rebellandi fiducia preparetur. Sub anathemate B. Petri auctoritate interdici-mus, ne quis unquam bellica in ipso monte praesidia collocare, aut per te collata praedia, aut decimas circa montem per duas Saxonicas rastos quas illuc delegasti, audeat diripere. Haec conservantibus sit pax à Deo Patre, infringentibus execratio, & à Catholicorum collegio sit seperatio in aeternum. Datum Eresburg per manum Joannis Bibliothecarii & Cancellarii Ecclesiae Romanae IX. Kal. Jan. Anno Domini Leonis tertii quarto. Indictione septima, die dedicationis Capellae in Eresburg. Veritatem hujus Leonini diplomatis, asserit & illustrat diploma Adriani IV. Pontif. Guichaldo Abbati Corbeiensi ejusque fratribus regularem vitam professis datum Romae apud S. Petrum per manum Rolandi S. Romanae Ecclesiae Presbyteri Card. & Cancellarii v. Kal. Martii. Indict. II. Incarnat. Dominicae Anno MCLIII. Pontificatus verò Domini Adriani PP. IV. anno primo. Adjicientes quod Monasterium Heresburg cum*

cum decimis circa montem per duas ristas Saxonicas, sicut à beate memorie Domino LEONE Papa ex petitione CAROLI Mag. Imperatoris, qui ipsum montem expugnauerat collatae noscuntur. Monasterium quoque in Groninga, & Monasterium in Kemnade nunquam ab eodem Corbeiensi alienentur Cœnobio &c. Porro Henricus de Hervordia qui ad annum Caroli M. 4. Christi 804. hoc ipsum Leonis PP. diploma recitat, in eo longè fallitur, quod hanc dedicationem in alterum Leonis cum Carolo in Germania congressum rejicit. Item perlatum est, inquit, ad Imperatorem, sanguinem Domini in Mantua civitate fuisse repertum: misitque ad Papam, ut hujus rei veritatem perquireret. Qui nactus occasionem exeundi, primò in Lombardiam, quasi pro dicta inquisitione progressus est, indeque subito arrepto itinere ad Imperatorem venit ad Karisiam, villam juxta Remis, & Natalem Domini secum celebravit. Deinde Aquisgranum Papam Imperator perduxit, & post in Saxoniam antiquam, ibi Capellam in Bergfercken prope Mindam consecravit. Campanula quædam, quam reliquit, etiam nunc videtur ibidem. Capellam etiam S. Petri in Eresberg, que nunc Mersberg dicitur, consecravit. Ita Henricus de Hervordia. Contrà Astronomus & vita Caroli M. per Engolismensem scripta, Adelmus & Regino, uno ore testantur: Leonem Pontif. Aquisgrano, ubi octo dies mansit, per Bojariam ire volentem, ductum esse usque Ravennam, magnis ab Imperatore muneribus donatum. Nullâ Saxoniam, hoc tempore, sive à Leone Pontif. sive à Carolo intratæ factâ mentione. His consentiunt Poëta Anonym. Hermannus Contractus, Lambertus Schaffnaburgensis, Sigebertus Gemblacensis, Marianus Scotus, Urspergenis Abbas, cæterique Chronologi & Scriptores, qui nihil de Leonis vel Caroli accessu in Saxoniam. Nihil item Sigonius, qui hunc congressum satis exactè describit in hist. regni Italiae. Quare quicquid per Leonem Pontif. gestum est, referendum ad annum 799. & primum illius in Saxoniam ingressum, quo etiam Paderbornæ cryptam, seu sacellum subterraneum, & in eo altare S. Stephani, rogatu Caroli M. consecravit. Vita S. Liborii apud Bollandum cap. 2. pag. 88. §. 5. & 6. vita B. Meinwerici apud Browerum, pag. 13.

n. I. Gobel. Person. Cosmodr. ætat. 6. cap. 38. Id quod etiam de Ecclesia in Sidinghusen pago diœcesis Paderbornens. in dynastia Burana, refert Caspar Schioppius in genealogia Burana; & de lapide altaris in Ecclesia Titimelle seu Dethmoldiensis, à Leone III. consecrato, atque inde in usum cryptæ Abdinghoffensis à B. Meinwerco translato mentionem facit scriptor vitæ B. Meinwerco apud Browerum. Porrò Saxoniam nostram, quam Leo III. Pont. Max. Eresburgi per Carolum M. Deo oblatam, & per se B. Petro consecratam dicit, partem aliquam ad fidem Christi conversam, idem Carolus jam anno 774. Deo in sacrificium obtulerat, ut scribit Luitprandus Tincinensis de vitis Pontificum Romanorum. Moguntiam anno 1602. editus. *Hadrianus Papa, Carolum M. Francorum Regem Romam vocavit, qui cum quinto anno regni sui illuc venisset, inter cetera, quæ ab ipso magnificè gesta sunt, etiam partem aliquam Saxonie in Provincia Westphalia, quam ad fidem Christianitatis convertit, ut ipse jam prædictus Papa præcepit & docuit secundâ feriâ Paschæ in Basilica S. Petri inter cetera quæ ad manum Papæ offerebat, Deo in sacrificium obtulit, & in loco Osnabrugge vocato, Episcopatum constituere, & decimis noviter ad fidem conversorum, si sanus & incolumis remeasset, Papâ ita dictante & privilegiis suis confirmante, dotare devovit.* Quæ eadem de Saxoniam B. Petro oblata ex Epistola Gregorii VII. Pont. Max. apud Baronium ad An. 804. licet recognoscere; ita enim habet: *Idem verò Magnus Imperator Saxoniam obtulit B. Petro, cujus eam devicit adjutorio, & posuit signum devotionis & libertatis, sicut ipsi Saxones habent scriptum, & prudentes illorum satis sciunt.* Huic tam insigni religiosissimi Principis pietati ac munificentiam, Sedes Apostolicam pari in Saxones studio egregie respondit, quando Saxones nostros Romam missos, ut Christianam fidem & Ecclesiasticam disciplinam imbuerentur, humanissime in Urbe accepit & fovit, locumque eorum habitationi, apud Basilicam D. Petri, ubi nunc est Ecclesia & Nosocomium S. Spiritus, assignavit; qui & à novis accolis nomen mutuatus, olim *Vicus Saxonum*, & *Schola Saxonum*, hodie *Saxia* vocatur, Ex Anastasio

Bibliothecario, Card. Baron. in Ann. Eccles. ad Ann. 804. & in Notis ad Martyrolog. Rom. 14. Idus Novemb.

9. MANSIT ET HOC NOSTRÆ GENTI.] Ab anno 826. quo *Capella Eresburgensis*, ut prædiximus, à Ludovico Patre, & Lothario ejus filio *Corbeiensibus* fuit donata. Postea *Eresburgi*, seu *Montis Martis* mediam partem Hermannus Abbas & cœnobitæ *Corbeiensis*, Henrico Archiepiscopo *Colonienſi* Anno 1230. mensè Augusto suscipi cessere: alteram verò partem Franciscus Abbas & Conventus *Corbeiensis*, Hermanno Archiepiscopo *Colonienſi* & Administratori *Paderbornenſi*, *Marſpergi* An. 1507. postridie S. Ægidii, reservato sibi ad Kalendas Græcas reluendi jure, vendiderunt.

10. DUM BARBARUS HOSTIS.] Quidquid *Eresburgi* Suecus hostis paulò antè reliquum fecerat, immisus ad excidium augusti operis *Hassicus* miles devastavit. Quod insigne facinus ad posteritatis memoriam publicis tabulis *Eresburgensis* civitatis consignatum, his verbis legi meretur. Anno MDCXLVI. die XXIV. Sept. facta est duarum *Hassicarum* legionum, (quarum altera equestris, altera pedestris erat) subita in *Montem Martis* irruptio: ductor prædatoris agminis *Ulfenus* cum duobus fratribus. Clades illata haud modica fuit: nam templum primum subjecto pulvere nitrato disiectum, porta civitatis incensa, cetera pari ruinâ vastata. Quicquid cives & accolæ post nuperam *Suevicam* expugnationem urbis, huc convexerant, spolio abreptum. Postridie tres præstantes campanæ unâ cum turri corruerunt. Absit verbo invidia, si insigne facinus dixi eorum, qui *Basilicam Eresburgensem* vetustate tam nobilem, opere tam magnificam, reverentiâ loci tam celebrem, religione tam sanctam, nostro demum ævo barbarum in modum subverterunt. Uti verò Principum voluntati & imperio id non adscribimus, quod privata militum tribunorumque audaciæ fuit: ita factum meritò damnamus in Christianis, & quis non sanæ mentis? Quando & inter ipsos Barbaros reperti sunt, qui pro majori veneratione religionis Christianæ, locorumque sacrorum, ejusmodi sacrilegia non sunt ausi. *Alaricus* barbarus *Gothorum* Rex, antequam *Romam*, quam mox cepit, intraret, edicto publico vetuit, ne quis militum sacra *Urbis* loca violaret, tantum aberat, ut templa barbaris suis subruenda permitteret. *Orosium* (lib. 4. cap. 42.) hîc præ cæteris, quem testem inspectoremque eorum temporum habemus, audire lubeat. Adest inquit, *Alaricus*, trepidam *Romam* obsidet, turbat, irrumpit, dato tamen præcepto prius, ut si qui in sancta loca, præcipueque in sanctorum Apostolorum *Petri & Pauli Basilicis* confugissent, hos imprimis irviolatos securusque esse sinerent. Imperio barbari Regis parere barbari milites. Aliud in hanc rem subjicit *Orosius* haud minus in barbaris commendandum. Discurrentibus per urbem barbaris, forte unus *Gothorum*, idemque potens & Christianus, sacram *Deo Virginem*, jam atate provectam in quadam ecclesiastica domo reperit, cumque ab ea aurum argentumque honeste exposceret: illa fidei constantiâ, esse apud se plurimum, & mox proferendum, respondit, ac protulit.

Dumque

Dúmque expositis opibus attonitum barbarum magnitudine ac pondere & pulchritudine ignota etiam vasorum qualitate intelligeret: Virgo Christi ad barbarum ait: Hæc Petri Apostoli sacra ministeria sũnt, presume si audes, de sacro tu videris, ego quia defendere non valeo, neque tenere audeo. Barbarus verò ad reverentiam religionis, timore Dei & fide Virginis motus, ad Alaricum hæc per nuntium retulit: qui continuo reportari ad Apostoli Basilicam universa ut erant vasa, imperavit; Virginem etiam eodem cum defensione deduci. Itaque magno spectaculo omnium, disposita per singulos, & super capite elata palam aurea atque argentea vasa portantur: exercitis undique ad defensionem gladiis piã pompã munitur, hymnos Deo Romanis Barbarisque publice concinentibus. Non ultra barbaricus ille furor progressus, ædificia quidem aliquot per Urbem, nullæ verò ædes sacræ dirutæ. Tam intacta à Gothis barbaris loca sacra fuerunt. Eò nunc detestabilior illorum impietas, qui ædem Eresburgensem, locumque à Carolo M. donatum, à Leone III. Pont. Max. dum Paderbornæ apud Carolum M. ageret, non minus quàm Vaticanam fuit Basilica, Divo Petro consecratum, ausi sunt subiecto nitrate pulvere disjicere, nequod istic vestigium antiquitatis extaret, ubi perpetuum religionis monumentum poscebat Christiana veneratio. Laudabilior etiam Theodorici Gothorum Regis, Gothorumque barbarorum præ Alarico pietas. Romanam ille & Italiam tot annos cum imperio tenuit, ac barbaræ licet gentis, Arianæque hæresis dominatũ omnibus per occidentem formidabilis esset, non modò regis muneribus Vaticanam Apostolorum Petri & Pauli Basilicam exornavit, sed & mirificè Sacerdotes & templa Catholicorum excoluit, interq; fabricas ab eo reparatas, templa quoque & bona Ecclesiæ reddita, suum liberalitatis locum habuerunt. Uti id ex aliis tum vel maximè ex Anastasio Bibliothecario in Hormisda, & Cassiodori scriptis constare potest. Majus est, quod de ethnicis Imperatoribus tradidit Lampridius. Is de Alexandro Imperatore: Christo templum facere voluit, quod & Hadrianus cogitasse fertur, qui templa in omnibus civitatibus sine simulacris jesserat fieri: quæ hodie idcirco, quia non habent numina, dicuntur Hadriani, quæ ille ad hoc parasse dicebatur: sed prohibitus est ab iis, qui consulentes sacra, repperant omnes Christianos futuros, & templa reliqua deferenda, si id optato evenisset. Sed quid longius abeo? domestica nobis propius adsunt exempla. Legem Salicam appello, quæ Francorum nostrorum est, eorum videlicet populorum, qui ex Sicambriis, Bructeris, Angrivariis, Tencteris, Cheruscis, Cattis, Marfis, cæterisque in unam belli societatem convenère. Lataque est hæc lex auctoritate populi per quatuor gentis proceres, cum barbari adhuc essent, seu, ut vetustus in eas præfatus est scriptor, cum adhuc barbarico ritu tenerentur, antequam à Pharamundo quartus Francorum Rex Clodoveus Christi religionem susciperet. Harum verò legum una est titulo LVIII. leg. 1. Si quis Ecclesiam sanctificatam, vel ubi reliquia Sanctorum recondita sunt, incenderit, vel infra ipsa Ecclesia expoliationem de

aliari, aut infra Ecclesiam aliquid tulerit, VIII. denariis, qui faciunt sol. CC. culp. jud. excepto capitali & dilaturâ. Tanta vel in Majoribus nostris harum regionum, cum adhuc barbari essent, & nullo Christianæ religionis lumine donati viverent, veneratio sacrorum fuit. Hæc paucis. Nec plura attinet inter hos cancellos scriptio adferre: quando ex his nemo non intelligit, à Christianis fieri, quæ à barbaris facta non sunt; facinusque eò foedius esse in Christianis, quò magis abhorruit ipsa barbaries. *Optimus animus pulcherrimus Dei cultus est,* inquit Seneca. Si avitæ, si veræ Majorum religioni inhæreat. Nec monumenta pulchriora, quàm majorum templa, in quibus post everfâ idola verum Deum Christianorum Sacerdotes, & Christianus populus à Carolo Mag. ad hanc usque ætatem nostram coluerunt. Quare cum nostris etiam temporibus vetus ac celebris illa Corbeiensium Basilica, infirmis nixa fundamentis & longi temporis labe, bellique injuriis corrupta, in ruinam incumberet, Christophorus Bernardus Princeps & Episcopus Monasteriensis, idemque Corbeiensium Administrator, eam à fundamentis restituit. Conspiciebat nimirum hunc sacrum antiquitate locum, cultumque jam inde à Ludovici Pii Cæsaris avo tantâ religiosorum Sacerdotum frequentiâ & sanctimoniâ, pristinum suum decorem à se expetere, qui jam antè per suam dioccesin Monasteriensem tot sacrorum monumenta posuerat, instauraveratque. Eò magnanimus ac togâ sagòque gloriosus, atque ad omnem posteritatem memorandus Episcopus, suæ quoque liberalitati & religioni, hujus vetustate collabentis Basilicæ fabricam sumpfit, quæ nunc opere solido & magnifico, dignoque sui nominis splendore ad fastigium usque assurrexit.

Eresburgense verò templum, Corbeiensis, ejus loci rectores, pari studio & religione instaurandum susceperunt; & jam opus illud simul ex ruinis pristinæ integritati & splendori propè est restitutum; aspiciunturque nunc veneranda illa Caroli M. Imperatoris monumenta tanto illustriora, quanto hosticus furor obscuriora, extraque memoriam avitæ religionis esse voluit. Dispari sanè famâ ad posteros eorum, qui profanaverunt, & qui

pristino Religionis cultui reddiderunt. Tacitum hic audias

lib. IV. Ann. *Suum cuique decus posteritas*

rependet.

BRU